

25.

GOZBA U POLJIMA – FRAGMENTI REKONSTRUKCIJE PJESNIČKE KNJIGE VLADANA DESNICE U RUKOPISU

Vladan Bajčeta

UDK: 821.163.42-1Desnica, V.(0.032)

Izvorni znanstveni članak

Sažetak: U rukopisnoj ostavštini Vladana Desnice nalazi se i korpus njegovih lirskih tekstova objedinjenih naslovom *Gozba u poljima*. Riječ je o pjesmama nastalim u razdoblju 1932–1936. godine, koje, osim odlomka „Motiv“, ranije nisu bile objavljene. Tekstovi su otkucani pisaćom mašinom, dok su na pojedinim mjestima piščevom rukom unošene ispravke i različite bilješke, što je otvorilo prostor izvjesnim zaključcima o umjetničkom procesu nastanka Desničine poezije. U istom smislu učinjen je osvrt na nekoliko tekstualnih varijanti jedinog naslova sačuvanog u više verzija – „Himna majci Zemlji“. Šest od jedanaest sadržajem predviđenih pjesama donosi uvid u više od polovine zamišljene zbirke, na osnovu čega se očituje da je u planu bila pjesnička knjiga strože profilisanog tematsko-strukturnog koncepta, a ne tek običan skup zasebnih poetskih cjelina. U poređenju sa Desničinom jedinom za života objavljenom zbirkom *Slijepac na žalju* (1956), kao neophodnim komparativnim sagledavanjem unutar piščevog literarnog djela, materijal iz ostavštine baca znatno drugačije svjetlo na Vladana Desnicu kao liričara.¹

Ključne riječi: *Gozba u poljima*, rukopis, poezija, lirika, Priroda, Čovjek, panteizam, antropološki optimizam

I

Grupa Desničinih tekstova iz zaostavštine objedinjenih u fascikli ručno ispisanog naslova *Gozba u poljima* predstavlja autorovu djelimičnu rekonstrukciju prvobitno zamišljene pjesničke zbirke. Prva verzija te knjige najvjerovatnije je izgubljena, moguće uz još jedan dio Desničinih rukopisa koji su se zatekli u njegovom prtljagu ukradenom 14. jula 1942. godine u Šibeniku, na putu iz Splita u Zadar. Nezanemarljiv broj Desničinih

¹ Rad je nastao u okviru projekta „Kulturološke književne teorije i srpska književna kritika“ (178013), koji financira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

tekstova propao je tokom Drugog svjetskog rata (jedna zbirka pripovjedaka nestala je kod beogradskog izdavača Gece Kona) pa je uvid u piščev napor restauracije sopstvenog rada značajan u cilju jasnijeg sagledavanja procesa njegovog umjetničkog razvitka. To naročito važi u polju poezije, koja se poslovično uzima kao marginalni segment Desničinog književnog izraza.

Riječ je o šest od jedanaest sadržajem predviđenih naslova čiji je spisak, kako se može pretpostaviti, očuvan u cjelini:

Pejzaž
 I Motiv (Žuta zvijerka)
 Čar podneva
 Mastral (Désenchantement / Razrješenje)
 Gozba
 Himna Majci Zemlji
 Potraga za ljetom, žutom zvjerkom
 II Motiv
 Himna Sadanjem Času
 Zalazak Sunca
 Noć (Očišćenje)

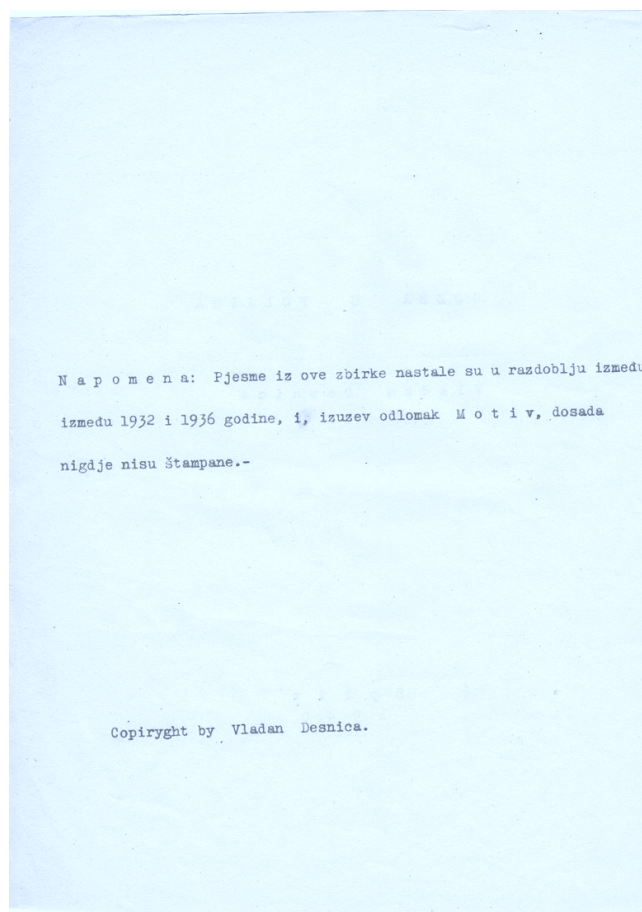
Pretpostavka o cjelovitosti postojećeg sadržaja utemeljena je na činjenici da se prema pojedinim naslovima očituje koncept dnevnog ciklusa kao tematske osnove cjelokupne knjige („Čar popodneva“ – „Zalazak sunca“ – „Noć“). Rekonstruisane su pjesme: „Pejzaž“, „Motiv“, „Mastral“, „Himna majci Zemlji“, „Potraga za ljetom, žutom zvjerkom“ i „Noć“, što pruža uvid u 54,55% od u početku planiranog sadržaja. Na tom uzorku otkriva se pretpostavljeno tematsko jedinstvo i misaona usaglašenost pjesama ulančanih u koncepcijsku nadstrukturu. Njihov naturalni ambijent, prikazan u smjeni obdanice i noći, hronotopski organizuje zbirku u vidu idiličnog spjeva pretežno deskriptivno-refleksivnog lirizma.

Pjesme su, prema Desničinoj napomeni na posebnom papiru, nastajale u periodu između 1932. i 1936. godine, a naslov zbirke i ime autora stoje iznad mjesta i vremena: Split 1940. godine. To je vjerovatno period kada bi Desnica mogao imati u najvećoj mjeri dovršene tekstove svoje prve pjesničke knjige, koje je po pravilu i u drugim slučajevima ostavljao da odleže izvjesno vrijeme kako bi ih tek stilski fino izbrušene puštao u svijet. Ratne godine morale su doprinijeti dužem čekanju za publikovanje, što je na izvjestan način uzrokovalo njihov kasniji nestanak. Rekonstruisani fragmeti uglavnom nisu datovani, izuzev jedne verzije „Himne majci Zemlji“, za koju stoji da je definitivno rekonstruisana 26. I 1946. godine.

Na omotu rukopisa ispod naslova *Gozba u poljima* u zagradi je ispisano „arhiv i rekonstrukcija“, što bi moglo značiti da je raniji manuskript verzije neke/nekih od pjesama sačuvan, a da je resto piščeva rekonstrukcija izgubljenih tekstova. Pretpostavka da je *Gozba u poljima* nestala na Desničinom proputovanju kroz Šibenik zasnovana je na pismu koje je Desnica uputio sestri Nataši 18. jula 1942. godine:

Sl. 1. Naslovnica neobjavljene zbirke pjesama Vladana Desnice sastavljena u Splitu 1940. godine

Sl. 2. Desničina napomena uz zbirku *Gozba u poljima*

Kako će ti Vlode biti rekao, putem mi se izgubila valiza sa svom onom pustom robom i – što je najtragičnije, za mene lično – sa čitavim lirskim radom jednog decenija!

Poslije one muzike što mi se en block izgubila kad si mi je poslala u Zagreb, sad evo ovo!! Ne možeš zamisliti kako mi je pri duši. Ma koliko to objektivno moglo biti bezvrijedno, to za mene predstavlja deset godina – i to najboljih deset godina – života i rada!²

Desnica govori o „lirskom radu jednog decenija“ (podv. V. B.), precizira, naime, da je riječ o njegovom pjesničkom stvaralaštvu u užem smislu; a vremenski raspon koji naznačava poklapa se sa periodom između godine nastanka prvih pjesama *Gozbe u poljima* i datumom pisma 1932–1942. godine. Evidentno je da Desnica žali za svojim pjesničkim radovima koji su u to vrijeme potencijalno bili gotovi ili skoro sasvim privedeni konačnom obliku, ali je prilično izvjesno da je skupa sa njima nestao i određen broj njegovih prozih tekstova, kako se da naslutiti iz drugog pisma upućenog sestri istog mjeseca:

(...) Isto tako mi na jedno uho uđe a na drugo izađe glas o pohari Dubokovićevih štramaca u Plaži, dok još prekužujem bol zbog vlastitog gubitka svega svoga rada i – mogu reći životnog cilja – skoro čitavih dvaju decenija.³

² Navedeno prema: Drago ROKSANDIĆ, „Ratni dani Vladana Desnice“, *Intelektualci i rat 1939. – 1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012.* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), sv. 2, Zagreb 2013., 543.

³ *Isto*, 544.

Nemoguće je, dakle, znati tačno bez čega je sve Desnica ostao u tom trenutku, ali se dosta opravdano može vjerovati da je prvobitna verzija *Gozbe u poljima* nestala sa njegovim ukradenim putničkim koferom jula 1942. godine. Na osnovu izvoda iz pisama moglo bi se pretpostaviti da je ta Desničina nesuđena pjesnička knjiga bila potencijalno zaokruženi-ja cjelina za razliku od ostatka, budući da pisac u prvom mahu ističe gubitak svog lirskog rada, a tek se u narednom dopisu osvrće na drugo.⁴

II

Prema Desničinoj prepoznatljivoj spisateljskoj praksi kolebanja između naslova djela, kao izrazu njegove stalno napete pažnje za formu – podjednako za eufonijski aspekt riječi, kao i za semantičko nijansiranje izborom određenih leksema – u zagradi su ostala dva potencijalna naziva, odnosno podnaslova zbirke. „Svečanost / Svetkovina u poljima“, od kojih druga opcija u svojoj religijskoj konotaciji oponira konačnom izboru za konstrukciju „Gozba u poljima“, dok bi riječ „Svečanost“ u tom pogledu bila srednje rješenje, suštinski definišu misaoni horizont cjelokupne knjige. Sa jedne strane „svetkovina“ kao sakralno, a sa druge „gozba“ kao profano-obredna radnja, kontrastno zacrtavaju specifičnost slike svijeta oblikovane u ovom dijelu piševog književnog rada. Dok je u Desničinoj pripovjednoj prozi čovjek umjetnički sagledan u izrazito egzistencijalističkoj optici sažetoj u sintagmi naslova zbirke pripovjedaka *O lupine na suncu*, ovaj korpus njegove lirike ispovjeda jedan osoben solarni panteizam, koji u Prirodi ne prepoznaje neprijatelja već tvorca i pokrovite-lja, a u čovjekovoj prolaznosti ne vidi nesreću već blagoslov. Segment Desničine umjetnosti posredovan objektivnom instancom gotovo uvijek izražava naglašeno pesimističan pogled na svijet, dok tekstovi konstruisani u subjektivnoj perspektivi ispoljavaju poetski sugestivan antropološki optimizam. *Gozba u poljima* u tom smislu apsolutni je izuzetak u pogledu krajnje refleksivne doslednosti, nepostojeće drugdje kod Desnice u tako čistom obliku. Ri-ječ „gozba“ stoga u sebi podrazumjeva i „svečanost“ i „svetkovinu“, kao oznake pjesnikove duboke spiritualne povezanosti sa Prirodom, koja je u njegovim stihovima predmet *slavlje-nja* – to bi sada bila riječ smisaono objedinjujuća za sve tri lekseme potencijalnog naslova. Otuda i naziv središnjeg triptiha nosi u sebi žanrovsku odrednicu „himna“, koja sugerise takav pjesnikov odnos prema opjevanom.

⁴ Riječ „lirsko“ moguće je protumačiti u širem značenju „poetsko“, ali smo skloniji mišljenju da Desnica podrazumje-va njegovo osnovno značenje. U takvom uvjerenju učvršćuje nas pišev kasnije dat iskaz prema kome se vidi da je Desnica suptilno prilazio delikatnoj terminološkoj problematici na relaciji pojmova *poetsko – lirsko*: „Možda nije bez interesa taj kuriozum što su mnogi moji stihovi, koji su nepovoljno dočekani u mojoj zbirčici stihova, naišli napro- tiv na veoma povoljan, pa ako hoćete i oduševljen odjek kad su, gotovo u nepromijenjenom obliku, ušli u posljednja poglavlja *Ivana Galeba*. I neki veoma istaknuti pjesnici izrazili su se o tim pasusima da predstavljaju ‘suštinu poezi- je’. Izlazi, čitava je razlika u tome da li je identični tekst složen u onim kraćim redovima, koji ne iskorištavaju čitavu širinu hartije i koje običavamo nazivati stihovima, ili u onim duljim, i tipografski ekonomičnijim vrstama koje obi- čavamo nazivati prozom. Ima još jedno moguće rješenje: možda su oni *poezija*, ali nisu *lirika*. A kad god pukne jaz između, ja sam uvijek i odlučno na strani one prve – poezije – a ne na strani one druge.“ Jovan RADULOVIĆ (prir.), *Djelo nastaje dalje od pisaćeg stola – Razgovori sa Vladanom Desnicom*, Beograd 2005., 84.

U samom nacrtu organizacije i na osnovu piščeve fragmentarne rekonstrukcije uočava se namjera strukturnog pocrtavanja, odnosno semantičke gradacije u pjesničkoj transpoziciji takvog svjetonazora. Rekonstruisane pjesme „Pejzaž“, „Motiv“ i „Maistral“ diskretnim lirskim stepenovanjem vremenskog protoka letnjeg dana „u dobroj poplavi Sunca“, rečeno jezikom Ivana Galeba, uz nesačuvane „Čar popodneva“ i „Gozbu“, iz kojih je lako naslutiti značenjsku korelativnost sa tri prvopomenute, vode ka središnjoj „Himni majci Zemlji“. Medijalna pozicija tog lirskog tiptiha upućuje na njegov povlašćeni položaj (za njim je prema brojčanoj simetriji sadržaja trebalo da slijedi takođe pet pjesama), ističući dodatno eksplikativni karakter stihova „Himne“ u odnosu na ostatak pjesama zbirke. U njoj se neposredno verbalizuje mistični savez Čovjeka i Zemlje spoznat u graničnom času hipnotičkog treperenja sunčane jare. Čovjek je antejski vezan za svoju izdašnu tvoriteljku (verzija naslova „Himna *Geji*“ [podv. V. B.] učvršćuje antičku reminiscenciju) i njegov život i smrt viđeni su kao sastavni dijelovi vječnog cirkulisanja koje na Zemlji neprestano traje. U okviru Desničino opusa misaono je upadljiva poetska vizija opšte vitalne neprolaznosti:

Ti na tvom širokom njedru
njišeš sav život zemni
i dojiš vječnost vedru.

Dvije sačuvane pjesme, od ostalih pet koje dolaze za „Himnom“, uvode lirskog junaka – prvo lice koje u prethodno poetski oslikanom svijetu pokušava da odredi svoje mjesto. Desnica potencira svoju zoološku metaforu („Potraga za ljetom, žutom zvjerkom“) u naznačenom pravcu izmirenja Čovjeka i beslovesne Prirode, a pogled lirskog subjekta sa Zemlje ka nebu u poslednjoj pjesmi („Noć [Očišćenje]“) lišen je konvencionalnih pjesničkih drhtanja pred studenom jezom praznog svemira – kosmički beskraj istovjetno je prema njemu blagonaklon („zvjezdano nebo majčinski me gleda“). Osjećanje određene vrste metafizičkog spokoja, očigledno, dosledno je prožimalo cjelokupni sadržaj izgubljene knjige. Desnično prepoznatljivo i u literaturi više puta prepoznato tragično osjećanje života, koje odlikuje njegove pripovjetke, *Zimsko ljetovanje* ili *Ljestve Jakovljeve*, strano je *Gozbi u poljima* i utoliko je ona značajna u pogledu razmatranja filozofskog aspekta Desničino djela kao misaono kompleksnog literarnog opusa.

Desnica je na kraju odustao od konačne rekonstrukcije, što potvrđuje činjenica da je osim pjesme „I Motiv“, ranije objavljene u *Magazinu Sjeverne Dalmacije*,⁵ u zbirku *Slijepac na žal* uvrstio i „Maistral“,⁶ zatim pjesmu „Pejzaž“ pod naslovom „Zaćarano podne“,⁷ a naslov iz sadržaja „Himna Sadanjem Času“ po svoj prilici mogao bi biti naziv protoverzije „Kairosa“,⁸ objavljenog takođe u njegovoj jedinjoj štampanoj zbirci.⁹ Karakteristična osje-

⁵ Владан ДЕСНИЦА, „Летни мотив“, *Магазин Сјеверне Далмације*, 1/1934., 89.

⁶ Vladan DESNICA, *Zimsko ljetovanje, Pjesme, Ljestve Jakovljeve* (= *Sabrana djela Vladana Desnice*, knj. I), Zagreb 1974., 217.

⁷ *Isto*, 216.

⁸ *Isto*, 228.

⁹ Ispod sadržaja pisac je rukom dopisao „Sadanji čas“, vjerovatno opominjući sebe da bi bilo prikladno zaobići ponavljanje riječi „himna“ u još jednom naslovu.

ćajnost *Gozbe u poljima* našla je svoje mjesto u *Slijepcu na žal* i u nekim drugim pjesmama (naročito onim koje će ući u *Proljeća Ivana Galeba*), ali je Desnica vjerovatno osjećao potrebu da široki spektar svoje misaonosti i osjećajnosti ispolji i u lirskom obliku, zahvaljujući čemu je njegova objavljena zbirka poezije u tom pogledu daleko heterogenija od zamišljene *Gozbe u poljima*. Čak, moglo bi se reći da *Slijepac na žal* predstavlja svojevrsnu lirsku enciklopediju cijele skale Desničinog umjetničkog senzibiliteta ispoljenog, svakako, u rudimentarnom vidu. Sa druge strane, *Gozba u poljima* otkriva jednu drugačiju osjećajnost mladog Desnice, iznenađujuće nesaglasnu sa slikom svijeta kakvom ju je pisac dao u većini svojih kasnijih djela.

III

U pogledu formalnih karakteristika, uočljivo je da se Desnica ne drži čvrsto jednog izražajnog modela, već, na način koji će se ispoljiti u *Slijepcu na žal*, ispituje svoje pjesničke mogućnosti u slobodnom stihu, podjednako kao i u strožijim modusima versifikacijskog ustrojstva. Prva pjesma *Gozbe u poljima* „Pejzaž“ oblikovana je kao tercina sa nekoliko nedoslednosti u pogledu poštovanja zahtjeva tradicionalnog lirskog obrasca.

Polimetričke strukture – sa kolebanjima između dvanaesterca i trinaesterca u prvih sedam stihova, nakon čega slijedi prelaz na jedanaesterac do kraja pjesme – „Pejzaž“ predstavlja uzorak Desničine deskriptivne lirike, u kojoj je kao pjesnik inače ostvario visok domet. Iznevjeren je verižni način rimovanja karakterističan za tercinu (aba bcb cdc), s tim da se očituje specifična organizacija rimarija u prve dvije strofe (aba cac), da bi u trećoj bio napušten ulančavajući koncept zvučnog preklapanja (ded). Četvrta i peta strofa su katreni, pri čemu je posljednja ručno precrtana. Ona, dakle, predstavlja verziju kraja koja će u konačnoj varijanti „Začarano podne“ izostati. Desnica je osjetio njenu suvišnost vjerovatno usled promjene cjelokupnog identiteta koju bi unijela pojava neodređenog lirskog subjekta u čistu i poetski efektanu deskripciju. Za razliku od nekih drugih tekstova analiziranog korpusa, „Pejzaž“ sadrži vrlo malo rukom upisanih korekcija, rezervisanih isključivo za ispravke slovnih grešaka ili izmjenu interpunkcije. Međutim, u poređenju sa „Začaranim podnevom“, otkriva se određen broj znakovitih detalja koji ilustruju Desničin rad na dosezanju što potpunije umjetničke forme. Podvlačimo samo one najbitnije:

Umuko je cvrčak. Ne njiše se grana (12)
majčinski nad glavom. Na polja je legla (12)
ustreptala jara srpanjskoga dana. (12)

Zrak je gust i ljepljiv, pun podnevnog muka: (12)
u njemu su stala, čudom začarana, (12)
ludovanja vjetra i valovi zvuka. (12)

U goloj stijeni iz procjepa klija (12)
 mršava stavka kostretna i štura: (11)
 na suncu otrov prekaljuje zmija. (11)

I svaka stvar je stišala svoj kucaj, (11)
svoj prisni srh u koru zbila skučnu, (11)
 i sažela svoj vreli sok u jednu (11)
 zgusnutu kaplju, oporu i žučnu. (11)¹⁰

Prje svega, očituje se versifikacijsko nivelisanje, budući da su drugi i sedmi stih, prvobitno trinaesterci, ujednačeni sa ostalim dvanaestercima u svom okruženju. Rimarij je ostao skoro nepromijenjen, izuzev desetog stiha (Desnica je očito bio zadovoljan ostvarenim melodijskim aspektom), ali je poetska slikovitost bitno transformisana. Evidentno je, naime, već od samog početka kako se doslovni opis preinačuje u metonimijsku sugestiju („Umuko je cvrčak. Ne njiše se grana“ namjesto „Sve pusto i mirno. Nepomičnost sna“), dok ujedno klišetiranu dekoraciju („čarlijanje vjetra“) smjenjuje smisaono ujednačavajuća leksika prema nekim drugim pjesmama *Slijepca na žal* („ludovanja vjetra“).¹¹ Osim što je „svaka stvar“ poetski znatno efektnije „stišala svoj kucaj“ umjesto „smanjila svoj obim“, jedanaesti stih modifikovan je sa vidnom namjerom eufonijskog usloznavanja posredstvom bogatije aliteracije. Pažljivom čitaocu lako su uočljive dalje mogućnosti komparativnog ispitivanja predočenih verzija u pravcu kompleksnijeg sagledavanja Desničnog stvaralačkog procesa, ali obim i srazmjer studije zahtjevaju povratak osnovnom predmetu ispitivanja.

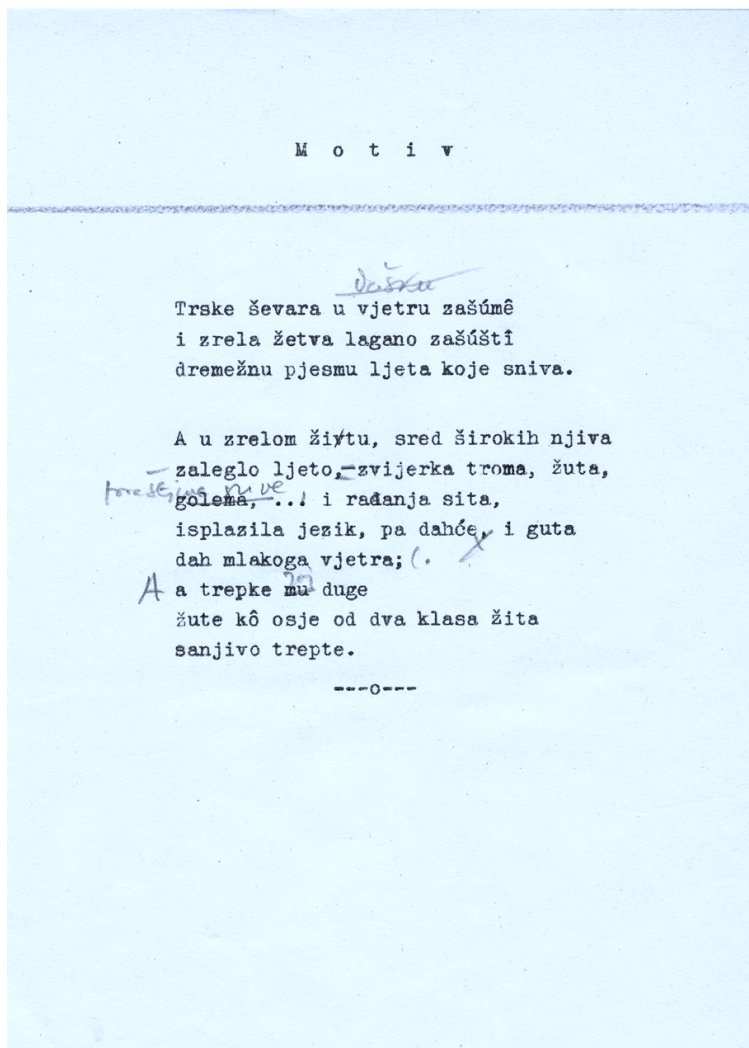
Tekst „I Motiva“ koji je pred nama ponajprije će biti prelazna verzija između prvobitnog i konačnog oblika te pjesme.¹² Tri stvari potvrdile bi takav njegov status: u sadržaju je precrtan naslov i ručno upisan naziv koji će ova lirska minijatura dobiti u *Slijepcu na žal*; zatim, u časopisnoj varijanti prvi stih glasi „Trske ševara na vjetru zašume“, dok je u rukopisnoj isto kao i u varijanti iz zbirke – sa promijenjenim predlogom „Trske ševara u vjetru zašume“; najzad, u završnici najranije verzije kongruencija se ostvaruje u srednjem rodu (ljet), dok je u naredne dvije u ženskom rodu (žuta zvijerka): „isplazilo jezik pa dahće i guta“

¹⁰ V. DESNICA, *Zimsko ljetovanje, Pjesme, Ljestve Jakovljeve*, 216.

¹¹ „Bakanal južine“, *Pjesme*, 235.

¹² Misli se na verzije iz *Magazina Sjeverne Dalmacije* i *Slijepca na žal*.

¹³ Promjeni semantike i većoj učinkovitosti kao posledici novih leksičko-sintaksičkih rješenja ukazana je adekvatna analitička pažnja: „Daleko najvažnija promjena u novoj varijanti odnosi se na uklanjanje priloga *kao* u središnjem stihu (koji je isprva glasio: *zaleglo ljet* *kao zvijerka žuta*). Na taj je način, umjesto usporedbom, *ljet* izravno poistovjećeno sa *zvijerkom*, čime je simbolička snaga nedvojbeno narasla. S time su u vezi i odgovarajuće gramatičke prilagodbe: kako *ljet* postaje sada subjektom ženskog roda (dakako: *zvijerkom*), ona je jezik *isplazila* (*ljet* ga je bilo *isplazilo*), a *trepke* su *joj* duge (dok su prethodno njemu – *mu* bile iste takve). Morat ćemo se složiti da je nova verzija učinkovitija, da je gušće povezala elementarne slikovitosti i zvučnosti“. Tonko MAROEVIĆ, „Zgusnute kaplje. Pretpostavke za čitanje Desničine poezije“, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 21.

Sl. 3. Desnica je veliku pažnju posvećivao svakom leksemu i većina njegovih pjesama ima nekoliko rukopisnih verzija

Razrješenje / Désenchantment (fr. razočaranje), odlikuje istovjetno prebiranje u leksici koje iznova potvrđuje piščev jasno određen cilj oblikovanja slike svijeta kakva je zacrtana u prethodnim pjesmama. Lekseme „razrješenje“ i „désenchantment“ izostale su u konačnoj verziji iz *Slijepca na žalu*, gdje je pjesma imenovana kao „Maistral“, a sluti se prema izgubljenom naslovu „Čar popodneva“, koji je po svoj prilici imao biti gradacijski nadovezan sa prve dvije pjesme *Gozbe u poljima*, da je neupotrebljeno „razrješenje“ bila muzička aluzija na kompozicioni plan dotadašnjeg stepenovanja u lirskoj tenziji, dok bi „désenchantment“ upućivala na sadržaj pjesme – razbijenu iluziju koja se lirskom junaku pričinila u žaru ljetnjeg jasa.¹⁴ Naslovom „Maistral“ Desnica asocijativno uvodi drugi praelement

i „trepke mu duge“ nasuprot „isplazila jezik pa dahće i guta“ i „trepke joj duge“. Precrtana riječ „mu“ i dopisana „joj“ dodatno bi ustabilile pretpostavku o središnjoj poziciji ove verzije u evoluciji teksta pjesme. Odluka da gramatičku podudarnost usmjeri ka metaforičkom označitelju opjevane pojavnosti otkriva Desničinu insistiranje na bajkolikoj, mitološkoj personifikaciji prirodnog procesa koju pjesma uspostavlja. *Gozba u poljima* i jeste mali pokušaj stvaranja svojevrsne individualne pjesničke mitologije čovjekove pozicije u prirodnom ciklusu – u njegovom kretanju i vječnom obnavljanju – a nijanse koje Desnica izvlači naizgled neznatnim korekcijama, zapravo su krupni pomaci u semantici njegovih konačnih lirskih tvorevina.¹³

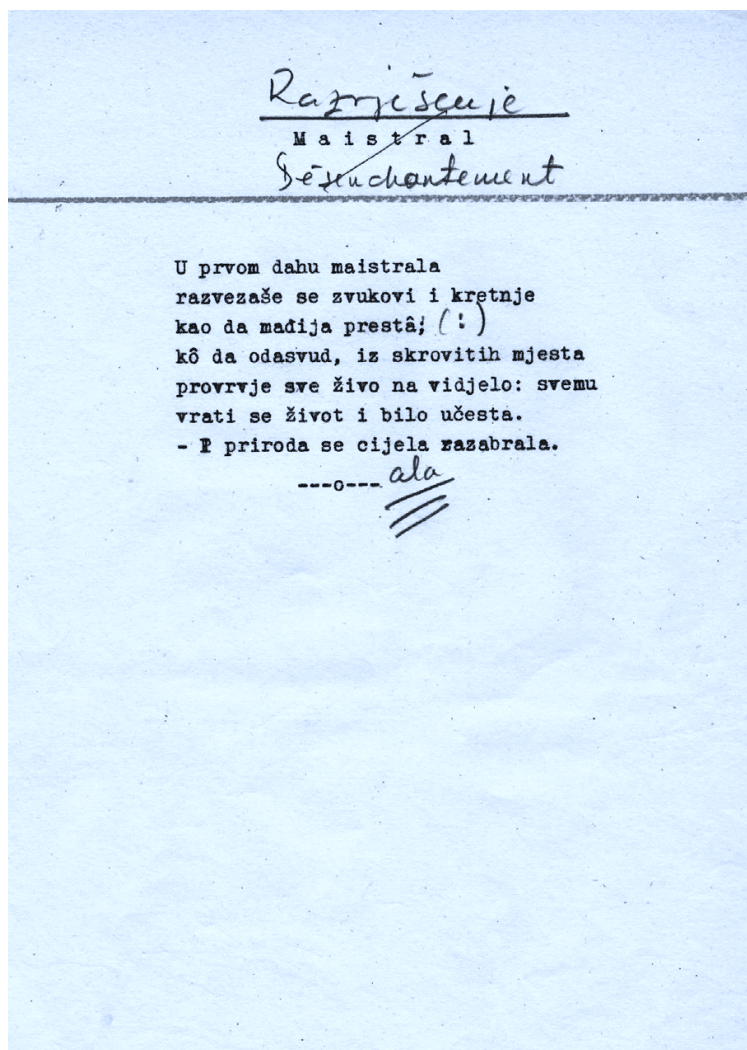
Taj filigrantski rad u jeziku, karakterističan za Desničin književni opus u cjelini, uočava se i nadalje, u ostalim tekstovima. Sledeću u nizu sačuvanih pjesama, takođe kolebljivog naslova, između riječi Maistral /

¹⁴ Francuska riječ koju Desnica ostavlja kao opcioni naslov u svojoj semantičkoj nijansiranosti prema frekventnijem „désception“ takođe ilustruje iznesenu tvrdnju o Desničinom minucioznosti u pogledu leksičke selekcije. U prenesenom smislu, ona bi odgovarala Desničinom poetskoj upotrebi lekseme „otrežnjenje“, na način kako je srećemo u njegovom tako naslovljenom sonetu. Vidjeti: V. DESNICA, *Zimsko ljetovanje, Pjesme, Ljestve Jakovljeve*, 232. Autor duuguje za hvalnost romanistkinji Aleksandri Stajić na iscrpnim stručnim konsultacijama.

– vodu, kontrastan lajtmotivskom – zemlji, u čemu uz prisjećanje na napuštenu strofu „Pejzaža“ detektujemo brižljivost za kompoziciju u pogledu kontrapunktiranja lirskog hronotopa zbirke. Vidjeće se, naime, na osnovu pjesme „Potraga za ljetom, žutom zvjerkom“, imajući na umu i osmi naslov uz koga se pominju „noćni, pavi? – ili valovi na žalu“, da se more kao sastavni dio osmišljenog lirskog pejzaža tek diskretno naznačava u prvom dijelu knjige, da bi nakon „Himne majci Zemlji“ njegovo prisustvo nezabilazno upotpunilo prepoznatljivi ambijent Desničinih poetskog svijeta.

Osim što je arhaični oblik „mađija“ iz rukopisa zamijenjen u štampanoj verziji standardnim „magija“, umjesto posljednjeg stiha „I priroda se cijela razabrala“ stoji: „I sva se mala bajka razabrala“. Tu se iznova detektuje Desničini put ka pažljivom osvajanju zamišljene lirske koncepcije, koji se odvija u njegovom „mikroskopskom“ radu na pronalasku adekvatnog jezičkog ekvivalenta svojoj emocionalno-misaonoj konstrukciji. Pri tome, leksički izbor je u spektru pjesnikovog dosledno provedenog oneobičavanja svoje poetske ljetnje čarolije.

„Himna majci Zemlji“ najambiciozniji je poduhvat *Gozbe u poljima* i predstavlja zasebnu cjelinu unutar zbirke. Riječ je o trodjelnoj lirskoj kompoziciji koja se prema nekim svojim karakteristikama može posmatrati i kao samostalna poema, uzevši u obzir i činjenicu tehničke prirode da je Desnica ispisao poseban list sa potencijalnim naslovima za nju.¹⁵ „Himna“, „Himna Geji“ ili „Himna majci Zemlji“, u povišenom tonu poetske ekspresije

Sl. 4. Jedna pjesma – tri potencijalna naslova

¹⁵ Termin „poema“ u strože definisanom smislu označava obično dužu pjesmu sa narativnim elementima, ali je u određenim književnostima, na primer francuskoj, oznaka za veću poetsku cjelinu pretežno refleksivne lirike, koja upravo dominira Desničinom „Himnom“. Teorijska istraživanja ukazuju na rastegljivost tog termina, koji se nerijetko graniči i sa samim oblikom sugerisanim u naslovu Desničine pjesme: „Reč je, dakle, o vrlo fleksibilnom pojmu kojim se mogu nazivati spevovi, novele u stihu, balade, romanse, ali i himne, ode ili bilo koje duže pesme nejasno određene kompozicije, kako se to često dešavalo u dvadesetom veku.“ Tanja POPOVIĆ, *Poema ili moderni ep*, Beograd 2010., 19. Treba pomenuti da Desnica inače nije bio posebno sklon dužim poetskim formama i jedina njegova pjesma koja bi se mogla sagledati u istom smislu kao i „Himna majci Zemlji“ je takođe trodjelna „Seljačić na tržnici“, objavljena u konačnom obliku u *Riječkoj reviji* (3/1954., br. 3–4, 113–114), a štampana u provbitnoj, kraćoj verziji u *Hrvatskom kolu* (5/1952., br. 4, 246).

karakterističnom za pjesnički oblik naznačen u svim pretpostavljenim nazivima, eksplicira viziju lirskog subjekta implicitnu ostalim pjesmama zbirke. Desnica prema svojoj višestruko dokazanoj praksi umjetničkog dijaloga sa antikom, uobičajenim naročito za njegovu poeziju, evocira jednim od naslova izvorišnu supstancu tradicionalne forme („Himna Geji“) oličenu u pjevanju u slavu božanstva.¹⁶ U nespecifikovanoj „Himni“ sluti se piščev prepoznatljivi kosmopolitizam, koji ovde modernom značenju te riječi u smislu nacionalnog simbola pridaje najuniverzalniji, opštečovječanski karakter, dok je „Himna majci Zemlji“, kao najvjerovatnije finalni naziv, odgovarajući izraz pjesnikove istaknute familijarizacije sa sopstvenim životnim ambijentom koju želi uzdići do svevažećeg ontološkog principa.

Svi dijelovi „Himne majci Zemlji“ sačuvani su u nekoliko rukopisnih varijanti: prvi i treći dio u četiri, a drugi u tri verzije. Redosled njihovog nastanka moguće je utvrditi sa priličnom pouzdanošću. Pogleda li se niz 6a, 6b, 6c, 6d (u Prilozima na kraju teksta), vidi se kako je u prvoj varijanti riječ „majko“ iz uvodnog stiha precrtana i rukom upisana leksema „matič“, koja se zatim pojavljuje u svim sledećim verzijama. 6b i 6c sadrže identične stihove, s tim da su u 6c ručno unesene autorove ispravke, od kojih dopisani stih „čudesne tvoje tajne“ pored ranijeg „velike tvoje tajne“, postojećeg u svim prethodnim verzijama, svjedoči da je 6d poslednja u nizu varijanti, budući da je u njoj stih otkucan prema toj Desničinoj zabilješci. U istom smislu indikativna je prekrížena poslednja riječ drugog stiha „zbori“ u 6c, kraj koje su dopisane „ječić“ i „ori“, od kojih će na laksemu „ječić“ pasti izbor u poslednjoj, 6d verziji. U njoj takođe nedostaju deveti i deseti stih prethodnih varijanti („Blažen ko veličajne / osnove prozre tvoje“), koje je pisac mogao odbaciti sa razloga njihove prozaičnosti ili, pak, osjećanja tautološke redundantnosti u kontekstu okvirnih stihova. Najzad, četrnaesti stih iz 6a, 6b i 6c – „ko tvoje neznane pute“ – smijenjen je 6d dvanaestim – „ko tvoje premudre pute“.

Čovjek je u „Himni majci Zemlji“ slijedom pjesničke metaforike viđen kao sin planete na kojoj živi svoj vijek, a njihova rodna veza kao ključ njegove vječite upitanosti nad smislom vlastitog potojanja:

O, blažen ko na dveri
 Čudesne tvoje tajne
 Upravi korake svoje!

Drugi od navedenih stihova iz poslednje varijante, koji je u prethodnim verzijama imao oblik „velike tvoje tajne“, sa opcionim „vječite“ dopisanim uz pretpostavljeno prvonastalu među njima, stabilizuje iznesenu tvrdnju o Desničinoj konsekventno građenoj poetskoj viziji koja leluja na granici stvarnosti i privida (žuta zvjerka, mala bajka, čudesna tajna). Proziranje nevidljivih mehanizama kosmičkog ustrojstva nije posledica imaginarnog puta u vaseljenske dubine kako to biva u anagoškoj literaturi, već se tajni savez Čovjeka i njegovog

¹⁶ O Desničinih lirskim vezama sa antičkim svijetom bilo je riječi u našem prilogu sa prethodnih Desničinih susreta, gdje je djelimično osvijetljena dubinska prepletenost njegovog pjesničkog poimanja zagrobnog života i shvatanja karakterističnih za drevni grčki mit. Vidjeti: „*Slijepac na žalu* – poezija Vladana Desnice“, *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2014.* (ur. Drago Rokсандić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2015., 137.

egzistencijalnog okruženja, dat u svojevrsnoj pjesničkoj objavi njegove suštastvenosti, projektuje u stvarnosti u vidu percepcije čudesnog koju lirski subjekt posreduje. Na taj način, otkriva se i tradicijsko zaleđe specifične slike svijeta kakvu *Gozba u poljima* konstituiše. Naime, u Desničnim stihovima pulsira topos Zemlje kao rajskog prostranstva koji se u različitim epohama raznovrsno uobličavao. Tragom tog uvida lako se uočavaju korespondencije njegovih metafora („U tvome širokom krilu“) sa Njegoševim panteističkim iluminacijama („U cvijetno lono prirodino“),¹⁷ dok se lajtmotivska „žuta zvijerka“ pojavljuje kao refleks fantastične zoologije srednjovjekovnih žitija karakteristične za rajске predstave medijevalne epohe.¹⁸ Roneći dublje u književnu prošlost, stiže se do antičkog *locus amoenus*-a, ugodnog mjesta ili mjesta uživanja, čime se opet pronalazi podvučena Desničina konekcija sa izvornom kulturom evropske civilizacije. Desnica, dakle, slijedi onu vjekovnu umjetničku maticu koja održava postojanom ideju filozofskog optimizma, ovaploćenu u vrhunskim stvaralačkim dometima najudaljenijih stoljeća. U pogledu odnosa takvog shvatanja prema misaonim koordinatama ostatka Desničnog djela, ponavljamo još jednom, upadljiva je nepodudarnost *Gozbe u poljima* i piščevih ključnih tekstova koji će se pojavljivati tokom njegovih na javnoj književnoj sceni najaktivnijih godina šeste decenije dvadesetog vijeka.

Slijed nastanka varijanti drugog dijela „Himne majci Zemlji“ takođe je lako odrediv. 7a i 7b sadrže identično otkucan tekst, sa opsežnijim ispravkama u drugoj verziji, koje će sve skupa biti uvažene u tekstu 7c. Na osnovu samih fizičkih karakteristika papira (boja, istovjetne neravnine na površini) evidentno je da su tekstovi 7a i 7b pisani na listovima iz istog bloka hartije kao i 6b i 6c, što implicira da su te varijante najvjerovatnije nastajale u veoma bliskom vremenskom razmaku, vjerovatno kada i datovane 8a i 8b.

U šestom stihu 7a i 7b Desnica precrtava poslednju riječ, imenicu „njedro“ u genitivu, i upisuje pored drvenom olovkom leksemu u istom padežu „krilo“, nastojeći time da sinonimijom izbjegne tautologiju tog i devetog stiha. Vidi se zatim u 7c da je šesti stih ispravljen prema unesenoj korekciji, ali i da je omaškom u devetom napisano „krilu“ pa prepravljeno u „njedru“. Dalje ispravke tiču se dvanaestog i trinaestog stiha („Tvoji njihaji mirni / srcu nam kucaje broje“), koji su u 7a netaknuti, a u 7b precrtani, da bi sledstveno tome potpuno izostali iz 7c. Distih u efektnom saglasju sa osnovnom idejom i dominantnim tonom „Himne“ Desnica napušta vjerovatno želeći da sačuva efikasnost prvog pojavljivanja datog motiva u završnoj metafori „u školjci malog srca“. Istovjetna namjera vidna je u središnjem nizu anaforski ulančanih stihova („ti njišeš...“), među kojima su „srca što slute“ i „srca što strepe“ iz 7a i 7b zamijenjena konstrukcijama „snage što streme“ i „žudnje što strepe“. Desnica sasvim razložno izostavlja prvi stih niza „Ti njišeš pomrla ljudstva“ stilski blizak prije administrativnoj frazeologiji nego poetskoj upotrebi jezika, kao što ustupa prostor pjesnički teško prihvatljive konstrukcije „energije žive“ poetičnijoj „snage žive“.

U versifikacijskom pogledu drugi dio „Himne“ organizovan je kao i prethodni – kroz nepravilnu smjenu dominirajućih sedmeraca i osmeraca, sa katalektičkim intonacijskim padom u poslednjim stihovima („odjek tvog velikog glasa / ko sjeme spasa“). Smisaono,

¹⁷ Petar PETROVIĆ NJEKOŠ, *Gorski vijenac; Luča mikrokozma; Šćepan mali*, Beograd 1926., 108.

¹⁸ Vidjeti: Svetozar RADOJČIĆ, *Uzori i dela starih srpskih umetnika*, Beograd 1975., 38.

pak, tu dolazi do produblivanja naznačene lirske spoznaje jedinstva svega postojećeg na Planeti: „Dobra toplina tvog krila / zagijeva prastaro bratstvo / stvari, ljudi i zvijeri“. Onaj „blaženi sa dveri čudesne Zemljine tajne“ iz prvog dijela, sam je lirski junak, koji sada neposredno prenosi svoje iskustvo prodora na onu stranu velike životne zagonetke: čovjekova vizija vječnosti projekcija je neprestane zemaljske obnovljivosti:

I naše opsjene lijepe
ti zadahnjuješ, mati,
bajkom vječnosti slijepe

Pitanje redosleda nastanka četiri varijante trećeg dijela „Himne“ nije bitno složenije od prethodnih. 8a i 8b nastale su nesumnjivo prije 8c i 8d, budući da je na marginama 8b, kao nedvosmisleno „mlađe“, ispisan cio blok stihova koji će se u različitim vidovima pronaći u narednim verzijama. Odnos prve dvije varijante neupitan je uzevši u obzir četiri ručno unesene napomene u 8a, prema kojima je otkucana 8b sa datim izmjenama: sedmom stihu dodat je predlog „i“; četrnaesti stih „volovi riču iz pluga“ prepravljen je u „i voli riču iz pluga“; šesnaestom i sedamnaestom stihu obrnut je redosled; kao što je raspored riječi u posljednjem izmijenjen prema istom piščevom korektorskom znaku (~). U 8a dopisan je potencijalni (drugi) stih iz prethodnih dijelova („tvoj glas nam u srcu zbori“), čime bi i završni dio triptiha otpočinjao lajtmotivskim distihom, od čega Desnica dalje odustaje. Pisac je takođe ignorisao napomenu upisanu između petnaestog i šesnaestog stiha („svjetlosna dolja se ori“), čijih tragova nema u ostalim varijantama.

Na marginama 8b Desnica opširno razrađuje novu motivsku cjelinu – zvjerkinu igru s mladunčetom – koju će ugraditi u sledeće dvije verzije. U gornjem desnom uglu rukopisa razvijaju se osnovne slike: „(Meškolječ) / valjajuć se u logi /zvijer se igra s mladuncem / i iz njenog grla [nečitko] / izvija povike male / jauke mazne / (piskute male)“; ispod čega na sredini slijede varijacije na temu: „Valjajuć se u logi / Zvijer se igra s mladuncem / u svojoj valja se logi / valjajuć se u logi / i iz njenog grla / izvija jauke male / [nečitko] / iz -- njenog grla“; da bi na dnu uslijedilo još nekoliko pokušaja: „Zvijer se na suncu valja / [prekriženi stihovi] / kesi skrlet svog grla“. I u 8c Desnica se opet dvoumi između broja i rasporeda stihova koje će posvetiti prizoru sa zvijerkom: pored otkucanih stihova „i zvijer se igra s mladuncem, / kesi skrlet svog grla / izvija jauke mazne“ rukom je ispisano: „Zvijer se na Suncu mazi, / igra se sa mladuncem, / izvija jauke mazne / i kesi skrlet svog grla.“ Uloženi trud u oblikovanje ovog pasaža svedenog u 8d na stih „zvijer se s mladuncem mazi“ prenebregnut je iz dva moguća razloga: Desnica je oprezan da opširnost njegove lirske deskripcije ne skrene isuviše u konkretizaciju metafore „žuta zvijerka“, čime bi oslabila njena amblemska funkcija u cjelini *Gozbe u poljima*; dok bi ujedno bila narušena skladna ravnomjernost opisa flore i faune postignuta u poslednjoj postojećoj verziji teksta (8d, stihovi 11–18).

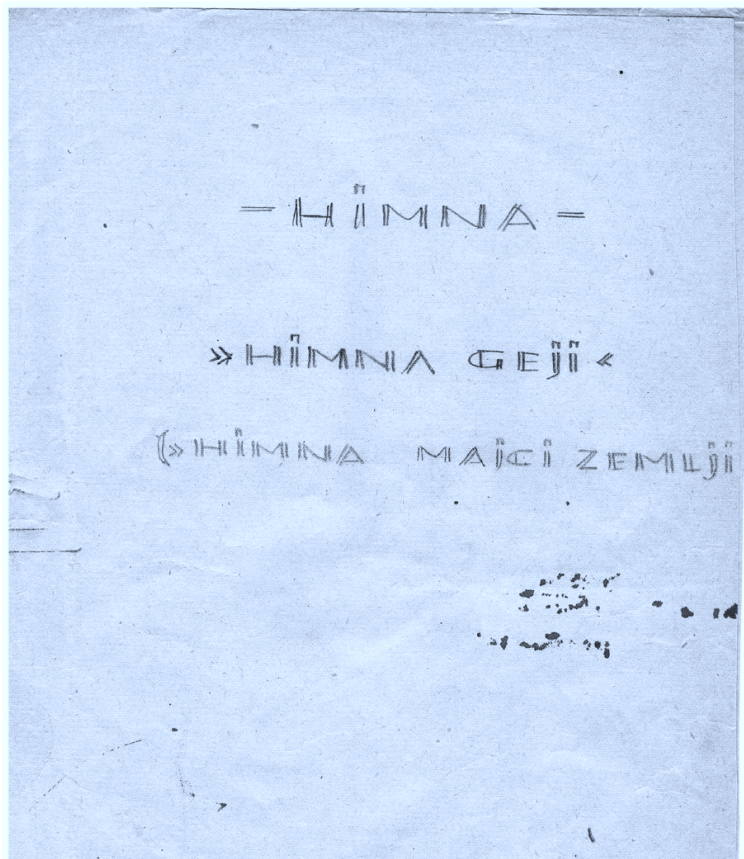
Varijacija 8d se od prethodnih varijacija razlikuje najviše po tome što je fokus preusmjeren sa rada na slici zvjerke prema lirskom uobličanju prizora iz čovjekovog života. Osam stihova iz 8c, kojima nema traga u prve dvije varijante, prošireno je sada do cijelih jedana-

est. Pored toga što su uvod u kulminatorno finale „Himne“, oni predstavljaju i smislotvorno jezgro cijele njene kompozicije, a vjerovatno i semantičko žarište same zamišljene zbirke:

Žena trepaka dugih
na suncu pred kućom veze,
nogom bešiku ljulja
i u šarene/tanane žice
utkiva smirenost duše.
Starci na pragu sjede,
pogled im sanjivo luta
a oko srebrne glave
zuji zlačana pčela
pletuć aureol zlatni.

Postavljena u paralelu sa prethodnom slikom zvijerke i mladunčeta, žena koja pletući ljulja dijete u kolijevci simbolizuje pomenuto „prastaro bratstvo / stvari, ljudi i zvijeri“. Međutim, epitet koji joj pjesnik pridaje („žena trepaka dugih“) sasvim diskretno evocira lajtmotivsku personifikaciju Prirode/Zemlje – „žutu zvijerku“, za koju je rečeno da „trepke joj duge / žute ko osje od dva klasa žita / sanjivo trepte“. (Eto još jednog mogućeg razloga zašto je Desnica išao ka ženskom rodu u pjesmi „Motiv“.) Taj sitni i naizgled nezatni detalj odmah otkriva nove paralele skrivene iza pjesnikove suptilne signalizacije: žuta zvijerka je prikazana kao „golema i rađanja sita“, kao što je žena sa djetetom u kolijevci data u trenutku nakon njene skorašnje biološke reprodukcije. Tu je značenjsko središte Desničine do tada razrađivane poetske misli, date u moćnoj, arhetipskoj slici rađanja: čovjek je priroda u malom i, kao i ona, vječno životodavan – dakle besmrtnan. Smisao takve beskonačnosti reprezentuju starci iz narednih stihova predstavljeni u upečatljivom lirskom prizoru sa jasnim konotacijama na svetačko (što će ponovo reći neprolazno) u motivu aureola povezanog sa višesmislenim simbolom pčele, rezervisanim ovog puta za funkcionalan označitelj idealnog poretka koji u košnici kao i u svemiru vlada.

U trijadi bića žena – dijete – starac, nedostajući genetički entitet (muškarac) pojavljuje se neposredno u sledećim stihovima prema dopisanoj napomeni sa strane: „poslije lutanja duga“. Taj momenat višestruko je značajan, jer očigledno predstavlja semantičku nadopunu, ujedno i hermeneutičku smjernicu natrag ka drugom stihu trećeg dijela kompozicije, gdje je muškarac, za razliku od prve tri verzije teksta, imenovan kao „lualac“ umjesto prethodnog „čovjek“. Sasvim je izvjesno da Desnica time svjesno aktivira mitološku priču o junaku mlađeg Homerovog epa koji je tamo često označavan istim epitetom, a neupitnost te aluzije podržana je u „Himni“ ženom koja kraj kolijevke *tka*. Odisej kao junak koji odbacuje besmrtnost zarad povratka svom jednostavnom porodičnom životu na vlastitoj zemlji, bio je Desničin najlogičniji izbor u pogledu arhetipskog utemeljivanja svoje pjesničke zamisli. Time je Desničin poetsko-filozofski triptih osnažen odisejevskom matricom kao mitskom pričom koja u svojim beskrajnim slojevima pohranjuje i kult rodnog tla i slavljenje prolaznosti kao jedne više vječnosti, a sve u duhu piščevog permanentnog umjetničkog preobli-

Sl. 5. Ovitak „Himne majci Zemlji“ sačuvan u rukopisnoj ostavštini Vladana Desnice

kovanja antičkih misaonih i motivskih sadržaja koje se iznova ukazuje u sve složenijim vidovima.

Dvije od pet preostalih pjesama nakon „Himne majci Zemlji“ karakteriše prije svega naglašeno prisustvo lirskog subjekta. Od prvih stihova „Potrage za ljetom, žutom zvijerkom“ dominira glas lirskog ja („Bi mi nemio odmor; / u meni rodi se nemir / prostora, i žeđ sunca“) koje, prema naslovu pjesme, stupa u potragu za središnjom metaforom *Gozbe u poljima*. Pjesma je svojevrsni lirski siže organizovan u dužem nizu vrijednosno heterogenih slobodnih stihova, izvjesne tromosti u ritmu i ne toliko skladnog kompozicionog srazmjera. Ipak, određeni pasaži u svojoj inovativnosti leksičkih sklopova i eufonij-skoj efikasnosti idu među najuspjelija mjesta sačuvanih fragmenata:

Pređa mnom nečujan lahor dizaše putem
malene virove praha;
svud me uokrug sretala cvrčaka žižava pjesma
i cijela svjetlosna dolja
s njihovih razgovora
previraše ko česma.

U završnici, junak Desničine lirske skrivalice silazi ka moru, prevodeći u izvjesnom smislu apstrahovanu „odiseju“ „Himne majci Zemlji“ u sferu konkretnog putovanja, označenog tu kao „potraga“. Na osnovu takvog odnosa ove pjesme prema središnjem triptihu zbirke, osnovano je pretpostaviti da je ustrojstvo knjige osmišljeno ne kao pravolinijski tok pjesničke naracije, već u koncentričnim krugovima raspoređenih poetskih jedinica, između kojih postoji dvosmjerna semantička iluminacija.¹⁹ U tom smislu, zamišljenu *Gozbu u poljima* kakvom nam se ukazuje iz fragmentarne rekonstrukcije, svakako bi bilo pretjerano označiti kao konceptualnu zbirku pjesama s obzirom na konotacije koje taj termin danas

¹⁹ U vidu se ima teorijska postavka Otmara Šisela, prema kojoj *koncentrična* nasuprot *analitičkoj* gradaciji elemenat od najveće važnosti kompoziciono postavlja u središte umjetničke strukture. Vidjeti: Lubomir DOLEŽEL, *Poetike Zapada*, Beograd 2013., 150.

podrazumjeva, ali zacijelo kao *pjesničku knjigu* u određenju strože profilisanog, organizovanog i ulančanog sadržaja, u daleko većoj mjeri nego što je to *Slijepac na žalu*.

Epiloška pjesma „Noć – Očišćenje“ u formalnom pogledu korespondira sa „Maistralom“ kao svedena, impresionistički data sličica, uz već rečenu razliku postojanja lirskog subjekta. Vjerovatno su još neke od izgubljenih pjesama pripadale njihovoj vrsti, ali bi bilo bespredmetno, iako ne sasvim neutemeljeno, licitirati naslovima o tome. Ipak, može se primjetiti da je tekst bez ručnih ispravki u odnosu na ostale – Desnica je mašinski podvukao stihove „svijetla noć modrim očima me gleda / hiljadom oči“, možda u namjeri da naknadno odvaži njihovu estetsku učinkovitost ili uopšte upotrebljivost; a pored riječi tamnije značenske konotacije „glasom sipa otrov“ upisao „sipa svoj napitak“, težeći, najvjerovatnije, usaglašavanju semantike završnih stihova sa do tada izgrađenim misaonim horizontom. (Polu)stih „Tamo na pučini“ biće da je dopisan nakon prvobitno zaokružene cjeline, bilo da je u pitanju strofa ili cijela pjesma, budući da je Desnica u svim drugim slučajevima neizostavno interpunkcijski zaključivao dovršene cjeline. Pjesnikovo okretanje pogleda sa tla ka nebu posjeduje viši simbolički potencijal u datom kontekstu: njime se pored zemlje, vode i vatre (oličene u sunčanoj žezi) u Desničinom lirskom mikrokosmosu akcentuje četvrti praelement predsokratovske filozofije, u duhu intencije djela da se približi svojevrsnoj misaonoj izvornosti očišćenoj od naslaga čovjekovog stoljetnog intelektualnog distanciranja od Prirode kojoj se lirski junak *Gozbe u poljima* ekstatično vraća. Time je upotpunjen piščev kompleksni poetski dijalog sa antičkim nasleđem, čime bi bila zatvorena nažalost nerealizovana prva pjesnička knjiga Vladana Desnice.

IV

Ponudena analiza ovog segmenta rukopisne ostavštine pokazala je da se mladi Desnica poezijom bavio znatno ambicioznije nego što će to činiti u svojim poznijim stvaralačkim godinama. To se pored ostalog vidi u samoj strukturi knjige, koja je, kako je rečeno, koncipirana u vidu pjesničke knjige kompleksnije unutrašnje organizacije. Vremenski raspon nastanka pjesama te odnos varijanti koje se pojavljuju između časopisnih objava, rukopisa i zbirke *Slijepac na žalu*, svjedoče da je Desnica i svoju poeziju pisao na isti način kao i prozne tekstove: skrupuloznim radom koji je podrazumjevaao neumorna vraćanja manuskriptu i njegove stalne redakcije. Takođe još jednom treba naglasiti da je slika svijeta data u *Gozbi u poljima* prema svom izrazitom i doslednom filozofskom optimizmu izuzetna u okviru autorovog opusa, koji je inače karakteristično prožet pretežno tragičkim senzibilitetom. Da je kojim slučajem objavljena, ta knjiga bi u svakom smislu zauzimala posebnu poziciju među drugim Desničinih djelima. Višestruko je potvrđeno piščevo interesovanje za antički svijet, prisutno u manjoj mjeri i u njegovoj prozi i esejistici, ali je nesumnjivo da je Desnica u lirici pronalazio odgovarajući prostor potrebi za umjetničkom transformacijom sadržaja sa jednog od postojanih izvora sopstvene inspiracije. Izvjesni interpretativni naponi u tom smjeru predočili su činjenicu da Desničina poezija u određenim momentima

pokazuje daleko veću misaonu dubinu i umjetničku slojevitost nego što se to na prvi i površnji pogled može učiniti. Budući da je ovde bilo riječi o nedovršenim rukopisima, analitički fokus je prema potrebi bio usmjeren ka Desničinoj zbirci pjesama *Slijepac na žalu* pa je ova studija korespondentna sa autorovim prethodnim proučavanjem vezanim uz piščevu jedinu objavljenu pjesničku knjigu. U istom smislu ona će dobiti i nadopunu u radu koji je u pripremi, a vezan je za još jedan broj Desničinih samostalnih pjesama preostalih takođe u rukopisnom obliku, odakle će se, iskreno se nadamo, zaokružiti posve nova slika velikog pisca kao liričara.

THE FEAST IN THE FIELDS – FRAGMENTS OF THE RECONSTRUCTION OF VLADAN DESNICA'S POETRY BOOK IN MANUSCRIPT

In the manuscript legacy of Vladan Desnica, there is a corpus of his lyrical texts under the title *The Feast in the Fields*. These poems, written in 1932–1936, have not been published before, with the exception of the fragment “Motif.” The texts were typewritten, with corrections and different notes added by the writer in some places by hand, which allows for certain conclusions about the artistic process behind the creation of Desnica’s poetry. In this regard, we provide an overview of several textual variants of the only poem preserved in multiple versions (“A Hymn to Mother Earth”). Six poems out of the eleven envisioned by the table of contents give us an insight into more than half of the planned collection, on the basis of which it is evident that the work in question was meant to be a book of poems with a clear-cut concept of theme and structure, rather than just a mere assemblage of individual lyrical pieces. The defining characteristic of *The Feast in the Fields*, the one which separates this planned book from all of the writer’s later works, lies in the fact that nowhere did Desnica so consistently follow the idea of a unique anthropological optimism, which is unambiguously present in the preserved texts. This is the reason why, along with the textological analysis itself, special attention is paid to the interpretation of the reflexive layer of the manuscripts. In that way, building upon our previous studies of Desnica’s published poems, we identify and describe the writer’s unique dialogue with ancient heritage, which is especially characteristic of the lyrical segment of his literary work. The analysis of the train of thought in *The Feast in the Fields* has brought to light the more complex layers of meaning in Desnica’s poetry, as opposed to the previous, mostly negative critical reviews of that aspect. Compared to the only collection published during the poet’s lifetime, *The Blind Man on the Shore* (1956), a necessary comparative reference within the writer’s literary work, this material sheds considerably different light on Vladan Desnica as a lyricist.

Key words: *The Feast in the Fields*, manuscript, poetry, lyrical poetry, Nature, Man, pantheism, anthropological optimism

Literatura

- Vladan BAJČETA, „Slijepac na žalu – poezija Vladana Desnice“, *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2014.* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2015., 125–145.
- Vladan DESNICA, *Gozba u poljima* (rukopis), Osobna ostavština Vladana Desnice. *Hrvatsko kolo*, 5/1952., br. 4.
- Vladan DESNICA, *Zimsko ljetovanje, Pjesme, Ljestve Jakovljeve* (= *Sabrana djela Vladana Desnice*, knj. I), Zagreb 1974.
- Lubomir DOLEŽEL, *Poetike Zapada*, Beograd 2013.
- Магазин Сјеверне Далмације, 1/1934.
- Tonko MAROEVIĆ, „Zgusnute kaplje. Pretpostavke za čitanje Desničine poezije“, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 16–25.
- Petar PETROVIĆ NJEGOŠ, *Gorski vijenac; Luča mikrokozma; Šćepan Mali*, Beograd 1926.
- Svetozar RADOJČIĆ, *Uzori i dela starih srpskih umetnika*, Beograd 1975.
- Jovan RADULOVIĆ (prir.), *Djelo nastaje dalje od pisaćeg stola – Razgovori sa Vladanom Desnicom*, Beograd 2005.
- Riječka revija*, 3/1954., br. 3–4.
- Drago ROKSANDIĆ, „Ratni dani Vladana Desnice“, *Intelektualci i rat 1939. – 1947. Zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012.* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), sv. 2, Zagreb 2013., 529–555.

Prilog
VLADAN DESNICA: „HIMNA MAJCI ZEMLJI“¹

H i m n a

1 O Zemljo, o dobra ^{mat} majko
 2 tvoj glas nam u srcu zbori.
 3 U tvom širokom krilu
 4 blista radost života
 5 i duša smireno gori.
 6 O, blažen kô na dveri
 7 ^{vprati} velike tvoje tajne
 8 ^{korake svoje} upravi svoje pute;
 9 blažen ko veličajne
 10 ^{osnove} ^{puteve} nasnove prozre tvoje,
 11 i blažen ko na vrutku
 12 tvome nepresušnome
 13 okrijepi svoje moći,
 14 ko tvoje ^{neznane} ^{pute}
 15 spozna, i koje u skute
 16 tvoje, da utjehe nade,
 17 zaroni ^{gumornu} glavu,
 18 jer osjetiti će snažna
 19 strujanja u tvome ^{bilu}
 20 i ^{gorđu} spoznat će silu
 21 što vlada životom, i jari
 22 u nama vječne žedi
 23 i ravna ^{fišok} i bujan
 24 — tok zemnih stvari.

6a

H i m n a m a j c i Z e m l j i

1.

O Zemljo, o dobra mati
 tvoj glas nam u srcu zbori !
 U tvom širokom krilu
 blista radost života
 i duša smireno gori.
 O, blažen ko na dveri
 velike tvoje tajne
 upravi korake svoje !
 Blažen ko veličajne
 osnove prozre tvoje,
 i blažen ko na vrutku
 tvome nepresušnome
 okrijepi svoje moći;
 ko tvoje neznane pute
 spozna; i ko u skute
 tvoje, da nade smirenja,
 zaroni umornu glavu,
 jer osjetiti će snažna
 strujanja u tvome ^{bilu}
 i gorđu spoznat će silu
 što vlada životom, i jari
 u nama vječne žedi,
 i ravna širok i bujan
 tok zemnih stvari.

---o---

6b

3.

O Zemljo, o dobra mati,
 tvoj glas nam u srcu ječi!
 Iz tvojih prepunih ruku
 presiplju se životi
 i vječnosti vntek. žubōri.
 Dobra toplina tvog krila
 zagrijeva prestaro bratstvo
 stvari, ljudi i zvijeri.
 Ti na tvom širokom ~~krilju~~
 njišeš sav život zemni
 i dojiš vječnost vedru.
 Ti njišeš snage žive,
 ti njišeš prostore sive,
 ti njišeš usjeve žute
 što srelo presiplju sjeme,
 ti njišeš srca što slute,
 ti njišeš snage što strepe,
 ti njišeš žuanje što strepe.
 I naše snaz opajene lijepe
 ti sadahnjuješ, mati,
 bajkom vječnosti slijepe
 i srhom beskraja gluve.
 I neka sartinak žuva
 u školjci malenog srca
 odjek tvog glasa
 ko sjeme s pce. sa.

O Zemljo, o dobra mati,
 tvoj glas nam u srcu ječi!
 Žovjek se danas vraća
 smiren u tvoje krilo;

i glavu podnima voljno

pod tvoju ruku, i život

podlaže pōd tvoj zakon;

i s tvojom miri se smrcu

širokom, nužnom i mudrom,

istinskom kao i život

i dobrom kō što si i ti.

Počuj!...U velikoj zori

veselo jecaju zvona,

i mašu ~~bojžnik~~ stada,

volovi riču iz pluge,

i mašu zelene grane

- svetkovina se slavi

u zemaljskoj nizini.

A na tvom nebu duga

povratku slavoluk pravi.

---0---

rekonstruirano def. 26.I.1946.

8a

O Zemljo, o dobra mati,
 tvoj glas nam u srcu ječi!
 Iz tvojih prepunih ruku
 presiplju se životi
 i vječnosti vntek. žubōri.
 Dobra toplina tvog krila
 zagrijeva prestaro bratstvo
 stvari, ljudi i zvijeri.
 Ti na tvom širokom ~~krilju~~
 njišeš sav život zemni
 i dojiš vječnost vedru.
 Ti njišeš snage žive,
 ti njišeš prostore sive,
 ti njišeš usjeve žute
 što srelo presiplju sjeme,
 ti njišeš srca što slute,
 ti njišeš snage što strepe,
 ti njišeš žuanje što strepe.
 I naše snaz opajene lijepe
 ti sadahnjuješ, mati,
 bajkom vječnosti slijepe
 i srhom beskraja gluve.
 I neka sartinak žuva
 u školjci malenog srca
 odjek tvog glasa
 ko sjeme s pce. sa.

7c

III.

O Zemljo, o dobra mati,
 čovjek se danas vraća
 smiren u tvoje krilo;
 i glavu podnima voljno
 pod tvoju ruku; i život
 podlaže pod tvoj zakon;
 i s tvojom smiri se smrću
 širokom, nužnom i mudrom,
 istinskom kao i život
 i dobrom kô što si i ti.
 Počuj!... U velikoj zori
 slave vesela zvona,
 i muču gojazna stada,
 i riču iz pluga voli;
 vise plodovi jedri
 sa otešćilih grana;
 i toplo njišu se grljezda,
 i zvižer se igra s mladuncem,
 kesu skrijet svog grla
 izvija jauke mažne;
 majka pred kućom veza,
 nogom bešiku ljulja,
 i u tihom žigife
 utkiva smirenost duše;
 starci (na pragu sjede)
 - misao sanjivo luta
 a oko sijede glave
 zuji zlaćana počela,

Počuj! zemljo, svijetle
 svetkovina se slavi
 A na tvom nebu duga
 slavluluk povratku čini.

(K. Th. r. a. m. u.)

*Zvijer je na (muru) mazi;
 igra se sa mladuncem,
 kesu skrijet svog grla
 izvija jauke mažne
 majka pred kućom veza
 nogom bešiku ljulja
 i u tihom žigife
 utkiva smirenost duše
 starci (na pragu sjede)
 - misao sanjivo luta
 a oko sijede glave
 zuji zlaćana počela*

3.

O Zemljo, o dobra mati,
 čovjek se danas vraća
 smiren u tvoje krilo;
 i glavu podnima voljno
 5 pod tvoju ruku; i život
 podlaže pòd tvoj zakon;
 i s tvojom miri se smrću
 širokom, nužnom i mudrom,
 istinskom kao i život
 lo i dobrom kô što si i ti.

Počuj! U velikoj zori
 veselo jecaju zvona,
 i muču pògija stada,
 i voli riču iz pluge,
 i mašu zelene grane,
 - u zenaljskoj nizini
 svetkovina se slavi.
 A na tvom nebu duga
 slavluluk povratku pravi.

---0---

Zvijer se na suncu razi
 Zvijer se u mladuncem
 igra se sa mladuncem
 kesu skrijet svog grla

rekonstruirano def.26.I.1946.

*(Mieszkopie)
 valjanic se u lozi
 Zvijer se igra s mladuncem
 kesu skrijet svog grla
 izvija jauke mažne
 majka pred kućom veza
 nogom bešiku ljulja
 i u tihom žigife
 utkiva smirenost duše
 starci (na pragu sjede)
 - misao sanjivo luta
 a oko sijede glave
 zuji zlaćana počela*

*valjanic se u lozi
 Zvijer se igra s mladuncem
 kesu skrijet svog grla
 izvija jauke mažne
 majka pred kućom veza
 nogom bešiku ljulja
 i u tihom žigife
 utkiva smirenost duše
 starci (na pragu sjede)
 - misao sanjivo luta
 a oko sijede glave
 zuji zlaćana počela*

*Zvijer se igra s mladuncem
 kesu skrijet svog grla*

**SPLIT I VLADAN DESNICA
1918. – 1945.:
UMJETNIČKO STVARALAŠTVO
IZMEĐU KULTURE I POLITIKE**

Zbornik radova sa znanstvenog
skupa Desničini susreti 2015.

Uredili

Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina

 FF press

Filozofski fakultet u Zagrebu
Zagreb, 2016.

Biblioteka DESNIČINI SUSRETI

sv. 14

Nakladnici

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Centar za komparativnohistorijske i
interkulturalne studije
Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu
FF press

Za nakladnike

prof. dr. sc. Vlatko Previšić
prof. dr. sc. Aleksandar Jakir

Uredili

prof. dr. sc. Drago Roksandić
Ivana Cvijović Javorina, prof.

Recenzenti

prof. dr. sc. Dušan Marinković
prof. dr. sc. Boris Škvorc

Tiskanje ove knjige omogućeno je sredstvima
Programskog ugovora Sveučilišta u Zagrebu za akademsku godinu 2015./2016. i
sredstvima Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu

Fotografija na naslovnici

Vladan Desnica (iz fotodokumentacije dr. sc. Uroša Desnice)

SPLIT I VLADAN DESNICA 1918. – 1945.
Zbornik radova s Desničinih susreta 2015.
Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina (ur.)

Izvršni nakladnik
Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 01/4092-111; faks 01/6156-879
e-mail: info@ffzg.hr
www.ffzg.unizg.hr

Izvršni urednik
Boris Bui

Grafička oprema
Boris Bui
Marko Maraković

Prijevod sažetaka na engleski jezik
prof. dr. sc. Borislav Knežević

Lektura
dr. sc. Jadranka Brnčić
Samanta Paronić (str. 415-458)

Izrada kazala
dr. sc. Jadranka Brnčić
prof. dr. sc. Drago Roksandić

Idejno rješenje naslovnice
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje naslovnice
Marko Maraković

Naklada
300 primjeraka

Tisak i uvez
AKD Zagreb

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 000941992

CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE
I INTERKULTURNE STUDIJE

SPLIT I VLADAN DESNICA 1918. - 1945.:
UMJETNIČKO STVARALAŠTVO IZMEĐU
KULTURE I POLITIKE

Zbornik radova s Desničinih susreta 2015.

Uredili
DRAGO ROKSANDIĆ
IVANA CVIJOVIĆ JAVORINA